

Kierkegaard og Kant

//

//]]]]> //]]>

Kan Kants religionsfilosofi kaste lys over Kierkegaards tanker om ondskap, tro og håp? Min doktorgradsavhandling argumenterer for at en sammenligning med Kant kan hjelpe oss å forstå Kierkegaards teori. Særlig gjelder dette tema som moralsk ondskap, antropologi (menneskesyn), og religion.

Av Roe Fremstedal

Ved å sammenligne Kant og Kierkegaard forsøker avhandlingen å vise at deres teorier overlapper i større grad enn tidligere vist. I noen få tilfeller synes Kierkegaard dessuten å være influert av Kant: Kierkegaards analyse av ondskap overlapper ikke bare med Kants lære om det radikalt onde, men Kierkegaard gir selv sin tilslutning til læren om det radikalt onde og er influert av Kant eller Kants etterkommere.

Kierkegaard synes å bruke kantiansk tenkning til å fremme det han oppfatter som genuin kristen tenkning. Kierkegaard bruker en kantiansk forståelse av ondskap til å forsvare at ondskapen er

universell, selv om den beror på et fritt valg og derfor ikke arves.

Kierkegaard bryter imidlertid med Kants autonomietikk ved å basere seg på en luthersk forståelse av synd. Og han bryter med læren om det radikalt onde ved å skille skarpt mellom skyld og synd. Mens begrepet om skyld er førreligiøst, hører begrepet om synd til kristen åpenbaringsreligion, ifølge Kierkegaard.

Det radikalt onde

//

//]]]]> //]]>

Læren om det radikalt onde hevder at ondskap må anta form av at egeninteressen overkjører moralen. Ut fra enkelthandlinger som er inkompatible med moralen, slutter Kant først til en ond maksime – og deretter til en ond karakter som gjør det mulig å avvike fra moralloven. Den onde karakteren eller livsregelen (også kalt den øverste maksimen) utgjør det ondes rot (lat. radix), ifølge Kant.

Det radikalt onde omhandler således ikke diabolsk eller ytterliggående ondskap, men roten til det onde. Kant går imidlertid videre og hevder at alle mennesker har en ond karakter, noe som har vært mye diskutert. Avhandlingen forsøker å vise at også Kierkegaard hevder at alle mennesker er

onde, men at han begrunner dette annerledes enn det Kant gjør. Kierkegaard avviker fra Kant blant annet ved å utvikler en psykologisk tilnærming til frihet.

Det høyeste gode

Ved å ta utgangspunkt i *Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift* argumenterer avhandlingen for at Kierkegaard bruker begrepet om det høyeste gode på lignende vis om det Kant gjør. For både Kant og Kierkegaard representerer det høyeste gode en syntese av moral og lykke, hvor moralen har prioritet. Dette betyr blant annet at man skal motiveres av plikt, ikke av belønning eller straff. Lykken er nødvendig, men må betinges og begrenses av moralen. Kant tolker det høyeste gode som en moralsk verden hvor dyd fører til lykke. Man finner også en slik konsepsjon hos Kierkegaard.

//]]]]> //]]>

Hos både Kant og Kierkegaard leder problemet med å realisere det høyeste gode fra etikken til religionen. Kant hevder at vi kun kan tenke oss det høyeste gode som mulig hvis vi antar eksistensen av en allmechtig gud som lar dyd føre til lykke. Uten Gud, havner man i det Kant kaller den praktiske fornufts antinomi. Selv om Kierkegaard ikke bruker Kants tekniske terminologi, drøfter han mange av de samme problemene som Kant (særlig at dyd fører til ulykke), og han ser på lignende vis på religionens som en utvei.

Imidlertid favoriserer Kierkegaard en luthersk kristendom over Kants fornuftstro; han pretenderer ikke å gi et filosofisk forsvar for religion slik som Kant gjør. Isteden kritiserer han enkelte filosofiske posisjoner på deres egne betingelser, samtidig som han bygger på kristne forutsetninger.

Tro og håp

I denne sammenhengen drøftes ikke bare religiøs tro, men også Kants og Kierkegaards analyser av håp. Det argumenteres for at håp spiller en avgjørende rolle innen deres teorier, særlig for forståelsen av moral og religion. Avhandlingen forsøker å relatere Kant og Kierkegaard til kontemporære debatter ved å drøfte håpets betydning for «moral agency», og ved å skissere et skille mellom håp som er berettiget og håp som ikke er det. Selv om avhandlingen primært skal bidra til kontekstualistisk og analytisk filosofihistorie, forsøker den i noen grad også å kaste lys over pågående debatter om etikk og religion hvor teoriene til Kant og Kierkegaard er blitt brukt.

Deler av arbeidet blir publisert som artikler: Det kommer en artikkel om ondskap i *Kantian Review* og en artikkel om det høyeste gode i *International Journal for Philosophy of Religion*. Arbeidet er utført ved Filosofisk institutt ved NTNU, ved Søren Kierkegaard Forskningcenteret i København og ved Hong Kierkegaard Library ved St. Olaf College, Minnesota, USA.